

Zbiratelj kulturne dediščine slovenskega izseljenstva

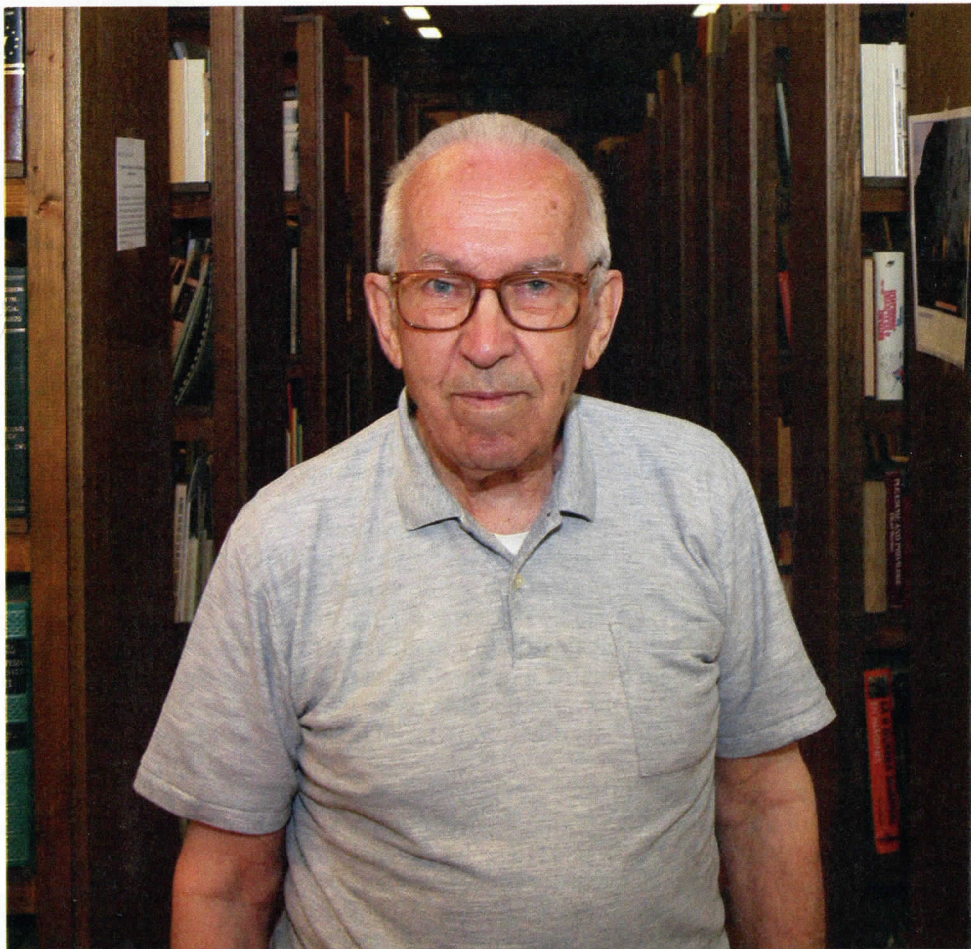
Lucija Kavčič | Arhiv Republike Slovenije, Arhiv Demokracije, STA/Nebojša Tejič

V soboto, 18. decembra lani, je v 99. letu starosti umrl dr. Janez Arnež, slovenski domoljub, katoliški intelektualec in zbiratelj kulturne dediščine slovenskega izseljenstva. Prav po njegovi zaslugi je nastal arhiv Studia Slovenica, v katerem je zapuščina slovenskih izseljencev.

Janez Arnež s polnim imenom Ivan Alfonz Arnež je bil rojen leta 1923 očetu Juriju in mami Otiliji, rojeni Egger. Osnovno šolo pri šolskih sestrah v Marijanišču je obiskoval med letoma 1929 in 1934. Leta 1942 je maturiral na klasični gimnaziji, nasprotoval komunizmu in se pridružil Tomčevim mladcem. Zavzemal se je za samostojno slovensko državo in odklanjal jugoslovansko integralistično ideologijo. Po maturi je vpisal pravo na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani in filozofijo na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani. Ko so jeseni leta 1943 zaprli univerze, se je na Primorskem pridružil Slovenskemu narodnemu varnostnemu zboru in odšel v Trst. Nato se je začel ukvarjati s poučevanjem in zbiranjem knjig za gimnazijo v Gorici in v tržaški knjižnici sestavljal bibliografijo del, povezanih s slovenskimi mejnimi in narodnimi vprašanji.

Evropa in ZDA

Kot še piše v njegovi biografiji, je bil, ko se je leta 1945 umaknil iz Trsta v Riccione, eden od soustanoviteljev Zveze slovenskih katoliških visokošolcev in je skupaj z drugimi izdajal list Nova doba. Kmalu se je vpisal na študij ekonomije na Univerzi v Bologni, nato pa je med letoma 1946 in 1951 živel v Belgiji, kjer se bil zaposlen v

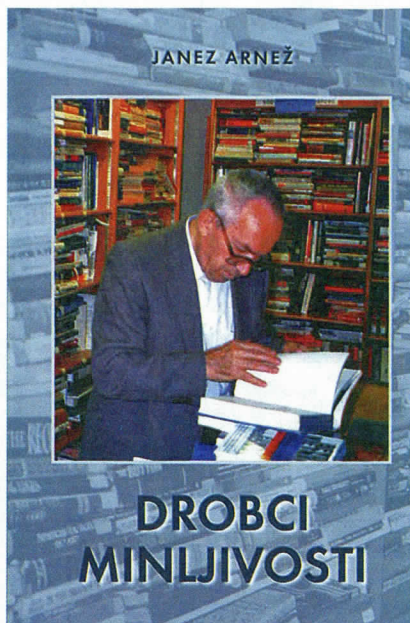
Dr. **Janez Arnež** je ustanovo Studia Slovenica leta 1957 ustanovil skupaj s še dvema prijateljskima, Erikom Kovačičem in Tineto Leskovškom, v Washingtonu.

uredništvu revije Nouvelle Revue Théologique. V Belgiji je nato leta 1948 diplomiral iz socialnih političnih ved in ekonomije. Prav v tistem času se je Janez Arnež dogovoril s tedanjim ravnateljem NUK Mirkom Ruplom in uredil zamenjavo knjig, zlasti izseljenske literature, in tako pripomogel k nastanku tako imenovanega D fonda. Preden se je leta 1951 odselil v Združene države Amerike, je na kongresu Pax Romana v Luksemburgu leta 1949 zastopal Slovenske katoliške izobražence. V ZDA je najprej delal v tovarnah v Bridgeportu in Clevelandu, potem pa na Univerzi Yale magistriral iz ekonomije. Leta 1965 je na Univerzi Laval v Quebecu v Kanadi doktoriral s tezo o jugoslovanski kmetijski politiki. Med doktorskim študijem se je v New Yorku zaposlil v več različnih finančnih podje-

tjih, tri leta pa je delal tudi v Kongresni knjižnici v Washingtonu. Bil je tudi profesor in je med letoma 1959 in 1991 na St. Joseph's Collegeu v New Yorku predaval ekonomijo.

Studia Slovenica

»Križ in slovenska zastava, vedno sem hodil za njima, nikoli nisem menjal strani.« Tako bi lahko strnili Arneževo življenjsko vodilo, so zapisali v članku v Časniku. Po osnovni izobrazbi je bil dr. Janez Arnež sicer ekonomist, a je imel odprte oči tudi za vse gradivo, ki so ga za seboj pustili slovenski izseljenci in je bilo v nevarnosti, da za vedno izgine. Tako je za svojo življenjsko nalogo sprejel še dolžnost ohranjanja slovenskega arhivskega in publicističnega gradiva v tujini: ustanovo Studia Slovenica je leta 1957 organi-

Dr. Janez Arnež je svojo življenjsko zgodbo opisal v knjigi *Drobcu minljivosti*, ki je izšla leta 2012.

Dr. Janez Arnež je z ustanovo Studia Slovenica skrbel za ohranjanje slovenskega arhivskega gradiva v tujini.

Po osamosvojitvi je dr. Janez Arnež arhivsko gradivo ustanove Studia Slovenica iz ZDA preselil v Slovenijo, v prostore Zavoda sv. Stanislava.

ziral skupaj s še dvema prijateljema, Erikom Kovačičem in Tinetom Leskovškom, v Washingtonu. Studia Slovenica je nato delovala kot založba knjig o Sloveniji, specialna knjižnica in arhiv, prek katerega so se zbirali tudi slovenski tiski iz tujine – pisna zapuščina narodnozavednih Slovencev v zamejstvu in po svetu. Dr. Janez Arnež je po osamosvojitvi leta 1991 tedaj že obsežno zbirko prenesel v Slovenijo: pripeljal je obsežno zbirko izseljenskega gradiva, tako knjižnega kot tudi arhivskega. Leta 2008 sta ustanova Studia Slovenica in dr. Janez Arnež skupaj z arhivarko Andrejo Klasinc Škofljanec za svoje delo prejela Aškercovo nagrado. Dr. Janez Arnež je knjižnico in arhiv Studia Slovenica leta 2012 zapustil Katoliškemu inštitutu, ki odslej skrbi za ohranjanje in nadaljnji razvoj.

Edinstvena zbirka

Studia Slovenica sedaj hrani neprecenljivo arhivsko gradivo o najvidnejših slovenskih izseljencih in zamejcih, kot so Kazimir Zakrajšek, Gregorij Rožman, Miha Krek, Ciril Žebot, Franc Jeza, Jože Bernik, Ljuba Sirca in drugi, pa tudi edinstveno arhivsko in knjižnično gradivo o številnih slovenskih političnih, kulturnih in cerkvenih organizacijah v Evropi, Severni Ameriki, Latinski Ameriki in Avstraliji. V arhivski zbirki so osebni dokumenti, korespondenca, dnevniki, računovodske knjige, rokopisi govorov in objavljenih prispevkov, fotografije, odlikovanja in še in še. Vse to obsega 180 osebnih in tematskih fondov v skupni dolžini 260 tekočih metrov. Med knjižničnim gradivom je več kot 50 tisoč monografij v različnih jezikih, med katerimi dobre polovice ni v nobeni drugi slovenski knjižnici. V zbirki je več sto enot izseljenskih in zamejskih periodičnih publikacij, zbirka umetniških del kiparja Franca Goršeta (1897–1986) in vrsta raritet iz povojnih begunskih taborišč. Leta 2002 je Ministrstvo RS za kulturo arhivsko zbirko SSL razglasilo za kulturni spomenik, Andreja Klasinc Škofljanec pa je leta 2005 (2006) sestavila vodnik po arhivskem gradivu ustanove Studia Slovenica.

Nikjer drugje

Studia Slovenica velja za največji in najbolj sistematično zasnovan »centralni« arhiv s pridruženo enoto specialne knjižnice za slovensko izseljenstvo, zlasti za tisti del slovenskega naro-

da, ki je moral po drugi svetovni vojni zapustiti svojo domovino, in kot so še zapisali na spletni strani Katoliškega inštituta, se najdragocenejša, najboljšežnejša in v nobeni drugi ustanovi hranjena dokumentacija nanaša zlasti na: doslej najpopolnejšo zbirko monografij, periodičnega tiska in drugih publikacij, ki so jih od konca 19. do konca 20. stoletja izdajali ameriški Slovenci; popolno zbirko periodičnega tiska, ki so ga neposredno po drugi svetovni vojni ustvarjali slovenski politični izseljenci v begunskih taboriščih v Avstriji in Italiji; arhivski fond o delovanju Slovenske ljudske stranke in njenega predsednika Mihe Kreka (1897–1969) v času izgnanstva v Londonu med drugo svetovno vojno; knjižno zapuščino Viktorja Korošca (1899–1985), dolgoletnega profesorja na ljubljanski Pravni fakulteti in vodilnega slovenskega izvedenca za rimsko in staroveško pravo; ter arhivsko zapuščino Ljuba Sirca (1920–2016), svetovno uveljavljenega slovensko-britanskega ekonomista, protikomunističnega disidentna in kandidata za predsednika Republike Slovenije. [D]

Katoliški inštitut od leta 2012 skrbi za ustanovo Studia Slovenica.